

Kiusaamisen

ehkäisyn

suunnitelma

Päivitetty keväällä 2026

Kasvun ja oppimisen lautakunta 8.9.2026 § 57

Yleistä/asiakirjat

Päiväkodeissa kiusaaminen on arkipäivää, mutta ilmiötä ei aina tunnisteta kiusaamiseksi. Kiusaamiseen ei ole kiinnitetty aina riittävästi huomioita tai siitä ei ole käytetty kiusaamisen käsitettä. Ehkäisemällä kiusaamista päiväkodeissa voidaan vähentää myös koulukiusaamista. Alle kouluikäisten lasten vuorovaikutustaidot ovat vasta kehittymässä, eivätkä lapset ole vielä omaksuneet kiusaajan tai kiusatun toimintatapoja. Pitkään jatkuessaan kiusaaminen voi johtaa sosiaaliseen syrjäytymiseen. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista ehkäistään vaikuttamalla lapsiryhmän toimintaan, luomalla turvallinen ilmapiiri ryhmään sekä vahvistamalla vuorovaikutustaitoja.

Kiusaamisen ehkäisy perustuu aikuisen omien asenteiden tarkistamiseen, omaan suhtautumiseen jokaiseen lapseen, lapsiryhmään ja työyhteisöön sekä ymmärrykseen siitä, että aikuinen itse vaikuttaa ilmiön olemassaoloon. Aikuisen toiminta ja valinnat voivat ylläpitää kiusaamistilanteiden jatkumista ja mahdollistaa niiden syntymistä. Aikuisen tehtävä on kantaa vastuu kiusaamistilanteista, niihin puuttumisesta sekä ennaltaehkäisystä.

(Kiusaamisen ehkäiseminen varhaiskasvatuksessa (MLL))

Limingan kunnan varhaiskasvatuksessa kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää ei hyväksytä ja mahdollisiin tilanteisiin puututaan välittömästi. Mikäli lapsella on haasteita oman toiminnan tai tunteiden säätelyn kanssa, mietitään yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa, kuinka voidaan tukea lasta ja koko lapsiryhmää. Kiusaamisesta keskustellaan lasten kanssa esimerkiksi tunnetaitotuokioilla ja varhaiskasvatuksen henkilöstö pyrkii huolehtimaan, että jokaisella lapsella on turvallista olla ryhmässä ja kaikille löytyy leikkikaveri. Riitatilanteet selvitetään ja kaveritaitoja opetellaan arjen tilanteissa.

Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma liitetään osaksi varhaiskasvatussuunnitelmaa ja esiopetussuunnitelmaa. Ryhmät muokkaavat ryhmäkohtaista suunnitelmaa vuosittain ryhmän tarpeita vastaavaksi. Suunnitelma kirjataan osaksi ryhmävasua.

Asiakirjoja suunnitelman taustalla:

Perustuslaki, YK:n lasten oikeuksien sopimus, Varhaiskasvatus- ja perusopetuslaki sekä esiopetussuunnitelmien ja varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet.

Mitä kiusaaminen on?

Kiusaaminen on jatkuvaa, toistuvaa ja tietoista toimintaa. Esim. leikeistä pois jättämistä.

Kiusaaminen voi olla fyysistä tai psyykkistä. Se voi olla näkyvää tai piilossa tapahtuvaa.

Kiusaaminen on aina subjektiivinen käsitys.

- Fyysinen kiusaaminen:** • Lyöminen • Potkiminen • Kamppaaminen • Esteenä oleminen • Vaatteiden repiminen • Nipistely • Kivien ja hiekan heittäminen • Leikkien sotkeminen
- Psyykkinen kiusaaminen:** • Uhkailu • Manipulointi • Kiristäminen • Ilveily, ilmeily • Poissulkeminen • Leikin sääntöjen muuttaminen • Selän takana puhuminen • Puhumatta jättäminen
- Sanallinen kiusaaminen:** • Haukkuminen • Nimitely • Härnääminen • Lällättäminen • Vaatteiden, hiusten yms. kommentoiminen

Miten kiusaamista ehkäistään?

Tavoitteena varhaiskasvatuksessa on, että kiusaamista ei ilmenisi lainkaan. Ryhmän aikuisten läsnäolo ja tilanteiden havainnointi sekä ennakointi ovat tärkeitä keinoja kiusaamisen ehkäisyyn.

Kiusaamisen ennaltaehkäisyssä tärkeää on oikeudenmukaisuus, tilanteiden sanoittaminen ja tunnetaitojen opettelu sekä lasten tasa-arvoinen kohtaaminen.

Ryhmän aikuisten tehtävänä on luoda ryhmän ilmapiiri sellaiseksi, että lapset uskaltavat kertoa asioista ja epäkohdista. Tärkeää on, että lapset voisivat luottaa aikuisiin. Aikuiset tuntevat ryhmänsä lapset, heidän tapansa toimia sekä heidän tarpeensa ikätaso ja muut erityistarpeet huomioiden.

Miten kiusaamiseen puututaan?

- Linjataan yksikön yhteiset menetelmät kiusaamiseen puuttumiseen, jonka jälkeen tehdään ryhmäkohtaiset suunnitelmat
- Pisarapuuttumisen-mallin koulutus kaikille ja päivitys säännöllisesti
- Yli ryhmärajojen
- Tarkka havainnointi
- Jokainen aikuinen puuttuu kiusaamiseen välittömästi, kun sitä havaitaan. Aikuisen vakava suhtautuminen kiusaamistilanteeseen viestii pienelle lapselle, että toiminta ja käytös ei ollut hyväksyttävää. Tiedottaminen tapahtuneesta ryhmän omalle aikuiselle.
- Tilanteessa aikuinen läsnä rauhallisena lapsen/lasten kanssa kantaen vastuun tilanteen loppuun saattamisesta.
- Tilannetta käsitellään ikä- ja kehitystason mukaisesti, esim. kuvia käyttämällä, piirtämällä, kirjaa lukemalla, draaman keinoin.
- Kuunnellaan tilanteessa kaikkia osapuolia tasapuolisuuden nimissä ja väärinkäsitysten välttämiseksi.
- Sovitaan teko, esim. halaus, anteeksipyyntö, silitys, kättä päälle tms. — tunne tekoa tärkeämpi.
- Kaikkien osapuolten huoltajille tiedottaminen tapahtuneesta sekä asian käsittelystä. Tapauskohtaisesti, vanhempien kanssa sopien, millä tavalla tiedotetaan
- Aikuinen menee lapsen tasolle kertomaan

Kiusaamisen ehkäisyn konkreettisia keinoja

- Lapsiryhmän ilmapiiri on lämmin ja salliva, se mihin kiinnitetään huomiota, lisääntyy
 - Ryhmävasuun kirjataan ylös esim. Ryhmän tapoja kommunikoida
 - Aikuinen kiinnittää huomiota omaan puhevävyyn esim. ohjatesaan lapsia
 - Aikuiset toimivat malleina lapsille siinä, miten toisia kohdellaan. Aikuisen tulee olla ystävällisiä toisille; kannustetaan, keuhutaan, tervehditään, puhutaan muutoinkin ystävällisesti, ei puhuta selän

- takana pahaa.
- Havainnointi
- Kaveritaitojen ja tunnetaitojen opetteleminen
 - Aloitetaan heti pieniltä
 - Lasten ryhmäytytys heti alussa ja koko vuoden ajan
 - Piki-tuokiot, Pikkuli, Vahvuusvaris, räminäpurkki (musiikkimatka tunnetaitoihin), miu-kirjat
 - Kaveripurkki
 - Arjen tilanteissa pysähtyminen ja tilanteiden läpikäynti (aikuisen vastuulla)
 - Leikinvalintataulu, aikuinen kuitenkin mukana katsomassa
 - Kaveritaitoryhmä
 - Aikuisen sanottamista
 - Tähtilapsi
 - Kaveri-postilaatikko, (vaka sosionomit laittavat postilaatikkoon kaveritaitoihin liittyviä tehtäviä ryhmille kuukausittain)
- Itsetunnon vahvistaminen
 - Positiivinen palaute lapselle, pieniä onnistumisia huomioidaan
 - Läsnäolo lapsen kanssa
 - Lapsi kokeilee ensin, itsetunto vahvistuu
 - Osallisuus
 - Tuetut leikit
- Tapakasvatus
 - Tapakasvatuskortit (käytetty Vanamossa esim. Viskarituokioilla)
 - Aikuinen mallintaa toiminnallaan
 - Opettavaiset laulut esim. Kielinuppu, opettavaiset kirjat, pöytäteatteri
- Aikuisen roolimalli
 - Kiinnitetään huomiota omaan kommunikaatioon (myös aikuisten kesken)
 - Kohtelias käyttäytyminen
 - Pysähtyminen asioiden äärelle
 - Heittäytyminen
- Lasten osallisuuden ja tasa-arvon edistäminen
 - Lasten mielipiteiden kuunteleminen
 - Puhutaan tasa-arvosta ja moninaisuutta, "jokainen on arvokas"
 - Kotien erilaiset tavat
 - Ympäristön muokkaaminen lasten tarpeiden mukaisesti, osallisuuden mahdollistaminen

- Lasten kokoukset (ryhmä- ja talokohtaiset)
 - talokohtaiset uutiset, joiden sisältö kaveri- ja tunnetaitoihin sekä yhteisöllisyyteen liittyvää
 - Ottaa kaikki mukaan
 - Lapsi saa olla oma itsensä, ei laiteta mihinkään muottiin
- Leikin havainnointi, ohjaaminen ja leikkiin osallistuminen
 - Tuettu leikki
 - Leikin valintataulu
 - Aikuinen mukana leikeissä tai ainakin tietoinen leikkitilanteista
- Yhteistyö varhaiskasvatuksen ja huoltajien välillä
 - Vasut ja LP-keskustelut
 - Avoin keskustelu päivittäin
 - Vanhempainillat ja palautekyselyt
- Tuettu leikki
 - Aikuinen mukana rikastuttamassa
- Henkilöstön kouluttautuminen, mm. pisarapuuttumisen malli
- Läheisten päivä

Lasten havaintoja

- Ei saa kiusata!
 - Lällättää, lyödä, potkia, tönä, haukkua, jättää yksin
- Kiusaaminen tuntuu pahalta. Tulee surullinen olo.
- Voi lohduttaa ja pyytää anteeksi, pitää kertoa aikuiselle.
- Satuttaa toista
- Väkivalta toisia kohtaan
- Ei oteta leikkiin
- Että lyödään nyrkillä
- Töniminen jonossa
- Rikkoo toisen leikin
- Jos ottaa kaverilta lelun kädestä
- Haukkuminen ja nimittely
- Tuntuu harmittavalta
- Tuntuu kiukuttavalta
- Että lyö toista, että tönäsee, nipistää, heittää jollaki tavaralla, potkasee, purasee, lällättelee, ottaa lelun toisen kädestä, nuolasee toista tahalleen, toisen räkää laittaa toisen päälle, tulis paha mieli jos ei ota toista leikkiin ja sitte joutuu ite pois leikistä, tuntuu huonolta ja pahalta, tosi pahalta, saattaa säikähtää jos joku uhkaa, vaikka jos hakkaa toista tai hyppää toisen päälle, myös se on kiusaamista jos varastaa toisen pehmon, tuntuu pahalta ja toisesta tulee surullinen ja menee

omaan huoneeseen

- Koskeminen ilman lupaa
- Matkiminen
- Ulkopuolelle jättäminen
- Jos repii tukasta
- Korvaan huutaminen
- Tuijottaminen

Mitä voidaan tehdä, jotta kukaan ei kiusaisi tai tulisi kiusatuksi?

- Leikitään yhdessä, puhutaan kivasti kaverille
- Pyydä lupaa, jos haluat lainata kaverin lelua
- Kuunnellaan mitä kaverilla on asiaa
- Jos joku kiusaa, ei saa lähteä siihen mukaan
- ollaan kiltisti, jos ei kiusaa toista ikinä
- Pitää kysyä sievästi
- Estää riidan laittamalla käsi eteen
- Pyytää aikuinen apuun
- Olla rauhallisesti
- Olla ystävällinen toiselle
- Olla iloinen
- Voisi sanoa, että mää haluan leikkiä sun kans

Miten toimitaan, jotta kiusaamista ei esiinny?

- Voisi pyytää yksinäisiä leikkimään
- Olla kaikkien kaveri
- Ei hauku kaveria
- Vuorottelun harjoittelu
- Ollaan kaverille mukavia
- Lohdutetaan toisia
- Leikitään yhdessä, harjoitellaan tulemaan toimeen kaikkien kanssa sopuisasti
- Tunnetaitojen harjoittelua yhdessä
- Kiusaaminen on tyhmää
- Kiusaajat pitäisi laittaa erilleen ja jokaisen pitäisi yrittää kohdella toisia nätisti
- Tärkeää, että saa leikkiä kavereiden kanssa
- Kun ottaa toiset leikkiin mukaan
- Ei ärsytä toista
- Kiltisti puhuminen kaverille
- Aikuisen pitää selvittää riidat
- Leikkii toisen kaa, jos pyytää heti anteeksi,
- Auttaa toista ja suojaaa toista, jos joku yrittää lyyä sitä, jota sää suojaat

- Pyytää aikuista kaveriksi
- Että kertoo aikuiselle
- Jos on tullut riitaa, pitää pyytää anteeksi

Ryhmäkohtaiseen suunnitelmaan kirjataan konkreettiset kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen keinot, jotka toimivat parhaiten kyseisessä lapsiryhmässä ja kyseisen ryhmän lapsille.

Kiusaamisen määrittely: Ryhmän yhteinen näkemys kiusaamisesta.

Kiusaamisen ehkäisy: Konkreettiset keinot kiusaamisen ehkäisemiseksi Miten ehkäistään riita- ja konfliktitilanteiden kehittymistä kiusaamiseksi?

Kiusaamiseen puuttuminen: Millä konkreettisilla keinoilla kiusaamiseen puututaan? Miten puututaan riita- ja konfliktitilanteisiin?

Suunnitelman arviointi ja seuranta: Miten suunnitelmaa arvioidaan ja seurataan?

Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma

Lapsiryhmä: _____ Toimintakausi: _____

Lasten ikäjakauma ryhmässä: _____ Laadittu: _____

Kiusaamisen määrittely	Kiusaamisen ehkäisy
Kiusaamiseen puuttuminen	Suunnitelman arviointi ja seuranta

Ryhmäkohtainen suunnitelma on näkyvillä huoltajille ja uusille työntekijöille.

Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmaa tulee arvioida aina toimintakauden päättyttyä sekä tarvittaessa.

Lähteet:

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2025), OPH

- Microsoft Word - ASHAan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet-muutosmääräys-2025.docx
- Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2011. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa – Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Helsinki: Folkhälsan.

Materiaalia aikuisille

- Huomaa Hyvä! Näin autat lasta ja nuorta löytämään luonteenvahvuutensa (Lotta Uusitalo-Malmivaara, Kaisa Vuorinen)
- Huomaa Hyvä! Vahvuuksien bongausopas (Lotta Uusitalo-Malmivaara, Kaisa Vuorinen)
- Huomaa Hyvä! Vahvuusvariksen tarinakirja (Lotta Uusitalo, Kaisa Vuorinen)
- Huomaa Hyvä! Toimintakortit (Lotta Uusitalo, Kaisa Vuorinen)
- Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa (Eliisa Leskisenoja)
- Tunneäly varhaiskasvatuksessa (Mirja Köngäs)
- Häilyherneitä ja lempeyslientä, opas lasten ristiriitatilanteiden ehkäisyyn (Liuska Kirsi, Turunen Tiina) PS-kustannus 2015
- Tunnekuksu ja mututoukka, tunnetaito-ohjelma (Peltonen Anne, Kullberg-Piilola Tarja, Kullberg-Turtiainen Marjo) Lasten Keskus 2002
- Pienten piirissä, yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille (Marjanen Päivi, Marttila Marjaana) PS-kustannus 2013
- Tunne- ja turvataitoja lapsille (Lajunen Kaija, Andell Minna, Ylenius-Lehtonen Mirja) Stakes 2015, <https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/2aa67455-5eae-4cd1-9a5b-f3e003a93cdf/content>
- Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy (Repo Laura) PS-kustannus 2013
- Stressin säätely (Sajaniemi Nina, Suhonen Eira, Nislin Mari, Mäkelä Jukka E.) PS-kustannus 2015
- Tunteet tutuiksi tehtäväkortit. Tunnistatko tunteen? Miltä toisista tuntuu? Miten toimit oikein? (Österberg Anne) PS-kustannus 2013
- Näin tuet lapsen itsesäätelyä (Sainio Taina, Pajulahti Riikka, Sajaniemi Nina) PS-kustannus 2020
- Kuinka kiukku kesytetään? Lasten aggressiokasvatus (Riihonen Riikka, Koskinen Minna, Piitulainen Mira) PS-kustannus 2020

https://www.mll.fi/wp-content/uploads/2017/08/mll_mielenlukutaitoa_www-2023.pdf

https://www.mll.fi/wp-content/uploads/2017/08/mll_kaikille-kaveri-paivakodissa-www-2023.pdf

<https://www.jyu.fi/fi/hankkeet/tuikku-tunnetaitoja-ja-osallisuutta-varhaiskasvatukseen>

Materiaalia lapsille

- OMENAJUHLAT Wenninger Birgitte, Tharlet Eve, Lasten Keskus 2012
- PALLO KUULUU KAIKILLE Wenninger Bigitte, Tharlet Eve, Lasten Keskus 2007
- YHTEISTYÖ ON VOIMAA! Wenninger Birgitte, Tharlet Eve, Lasten Keskus 2007
- KAISA JA LUMILAPSI Gliori Deb,i Wellin+Göös Oy 1999
- YSTÄVYYS ON SUURI ONNI Grindley Sally, Dann Penny, WSOY 2004 Kolme sydäntä lämmittävää kertomusta karhun ja ketun ystävydestä
- EN SE MINÄ OLLUT! Weigelt Udo, Gukova Julia, Lasten Keskus 2001
- AINA SAMA JUTTU! Weigelt Udo, Andres Kristina, Lasten Keskus 2007
- MINÄ VOITIN! / MINÄ HÄVISIN! Abedi Isabel, Neuendorf Silvio, Lasten Parhaat Kirjat 2006
- TAPU ETSII TUPAA Koch Birger, Lasten Keskus 2005
- ANTEEKSI Landa Norbert, Warne Tim, Mäkelä 2009
- KUKA PELKÄÄ ISOA PAHAA PUPUA? Smallman Steve, Pedler Caroline, Mäkelä 2011
- PIIPERO-HIIRI JA SATEENKAARI Bagulley Elizabeth, Pedler Caroline, Karisto 2008
- PIKKUHIIRI JA TÄYSIKUU Butler M Christina, Macnaughton Tina, Karisto 2012
- RIKUN KAVERIT Guido Van Genechten, Tammi 2004
- RIKU Guido Van Genechten, Tammi 2000
- VOITTAMATON LEPPÄKERTTU Carle Eric, Tammi 2010
- KILLI KISSAN KIUKKUPUSSI Korolainen Tuula, Rönns Christel, Tammi 2007
- RÄHMÄRÄPYLÄ Teckentrup Britta, Lasten Keskus 2015
- METSÄN OUTO VIERAS Lehtonen Ulla, Airola Sari, Lasten Keskus 2014
- KAULA PYSTYYN KIRAHVI Koppens Judith, Lindehuizen Eline Van, Lasten Keskus 2012
- SEEPRA JOKA OLI LIIAN VIKKELÄ Desmond Jenni, Lasten Keskus 2014
- OLISIMPA KUIN SINÄ! Gemmel Stefan, Sacre Marie-Jose, Lasten Keskus 2005
- JÄNIS JA KONTIAINEN Hans de Beer, Lasten Keskus 20014
- MINNE MATKA PIKKUJÄÄKARHU? Hans de Beer, Lasten Keskus 1987 (Aiheeseen sopii kaikki Hans de Beerin kirjoittamat Pikkujääkarhukirjat)
- PAAVO ON REILU KAVERI Robberecht Thierry, Goossens Philippe, Lasten Keskus 2013
- PEKKA TÖPÖHÄNTÄ kirjat Knutsson Gösta
- MOLLI-sarja Kirkkopelto Katri, Lasten Keskus
- MOLLI Hyvällä mielellä vai pahalla päällä –tunteet taidoksi vihkonen Kirkkopelto Katri, Haapasalo Tiina 2013 Vihkoseen on koottu Molli- satukirjan aukeamiin liittyviä tunnetehtäviä ja –harjoituksia: kysymyksiä, leikkejä ja kuvallisen ilmaisun harjoituksia.
- PIKI-sarja Kirkkopelto Katri, Lasten Keskus
- FANNI-sarja Pöyhönen Juli, Livingston Heidi, Kumma
- HUOMAA HYVÄ-sarja (Vahvuusvaris), Uusitalo-Malmivaara Lotta, Vuorinen Kaisa, PS-kustannus
- POMENIA-sarja, Grahm Petronella, Kumma
- JUKKA HUKKA-sarja, McDonald Avril, PS-kustannus
- YMPYRÄISET-sarja, Kustannus-Mäkelä, Virve Sammalkorpi, Matias Teittinen, Julia Pöyhönen, Heidi Livingston
- PIKKULI -sarja, Kustannus-Mäkelä, MetsäMarja Aittokoski
- REIMA RÄISKE, Pikku kakkonen, animaatio-sarja

